

3.1.3 ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A OBHOSPODAROVANIE PÔDY

Základné kontextuálne ukazovatele:

Ukazovateľ	Meranie	Rok 2003
Pokrytie pôdy	% oblasti poľnohospodárskej/lesnej/ prírodnej/umelej kategórie	49,7/39,4/4,6/5,6%
LFA	% výmery poľnohospodárskej pôdy zaradenej v znevýhodnených oblastiach/v horských/ostatných/so špecifickými nevýhodami	39,8/19,9/16,0/14,3 %
Oblasti extenzívneho poľnohospodárstva	% výmery poľnohospodárskej pôdy pre extenzívne plodiny na ornej pôde % výmery poľnohospodárskej pôdy pre extenzívne spásanie	18,7% 48,3%
Oblasť systému Natura 2000	% výmery územia zaradeného do Natura 2000 % výmery poľnohospodárskej pôdy zaradenej do Natura 2000 % lesných pozemkov zaradených do Natura 2000	29 % 18,8 % 47,9 %
Biodiverzita: chránený les	% lesných pozemkov a nelesnej drevinovej vegetácie chránenej pre zachovanie biodiverzity, krajiny a špecifických prírodných zložiek (MCPFE 4.9, triedy 1.1, 1.2, 1.3 & 2	4,4 – 0,2 – 15,5 – 22,5
Rozvoj lesnej oblasti	Priemerný ročný nárast území lesných pozemkov a nelesnej drevinovej vegetácie	500 ha/rok
Zdravie lesného ekosystému	% stromov/ihličnanov/listnáčov v stupni defoliácie 2-4	26,7/36,2/19,9 % (2004)
Kvalita vody	% územia zaradených do zraniteľných oblastí z hľadiska nitrátovej smernice	62 %
Využívanie vody	% výmery zavlažovanej poľnohospodárskej pôdy	9,781 %
Ochrana lesov týkajúca sa hlavne pôdy a vody	Územia lesných pozemkov a nelesnej drevinovej vegetácie primárne obhospodarované pre ochranu pôdy a vody (MCPFE 5.1 trieda 3.1)	12,9%

Zdroj: Eurostat

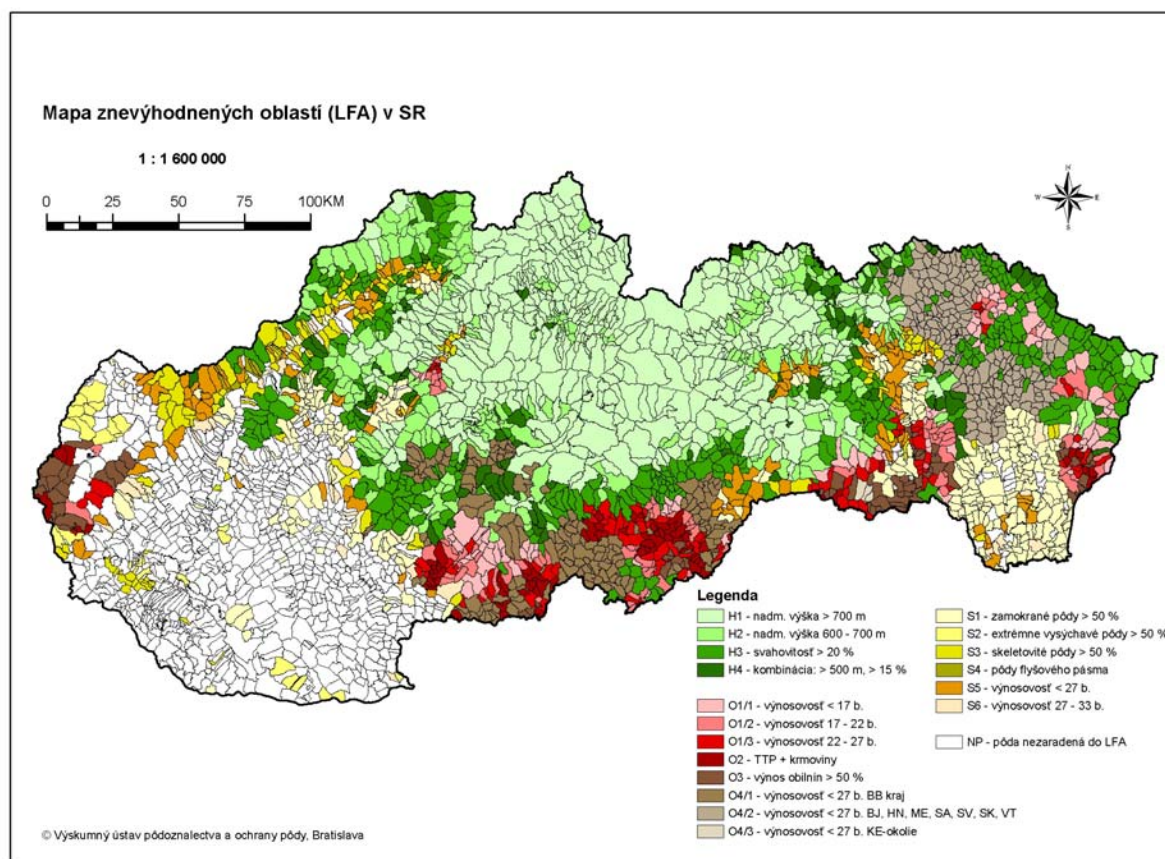
ZNEVÝHODNENÉ OBLASTI (LFA)

Slovenská republika je prevažne hornatá krajina s vysokým podielom málo produkčných pôd a zastúpením pôd, ktoré majú špecifické znevýhodnenia ako zamokrené pôdy, piesčité pôdy alebo skeletnaté pôdy. Znevýhodnené oblasti (LFA) predstavujú výmeru 1 225 764 ha, t.j. 50% poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Pokračujúca poľnohospodárska činnosť v horších prírodných podmienkach je základným predpokladom udržania osídlenia týchto oblastí s prijateľnými príjmami vidieckeho obyvateľstva v takom rozsahu, aby plnila svoje krajinotvorné, environmentálne a sociálne funkcie pri dodržiavaní stanovených podmienok.

Tabuľka 3.1.3.1 - Súhrnný prehľad LFA

LFA celkom	Poľnohospodárska pôda	
	ha	%
Horské oblasti (H)	486 594	20%
Ostatné znevýhodnené oblasti (O)	390 966	16%
Oblasti so špecifickými nevýhodami (S)	348 203	14%

Mapa 3.1.3.1- Mapa znevýhodnených oblastí

Charakteristika horských oblastí (H)

Poľnohospodárska pôda zaradená do horských oblastí v nadmorskej výške nad 700 m sa nachádza v strednej časti severného Slovenska, kde priemerná teplota za vegetačné obdobie predstavuje 10° C a počet dní s teplotou nad 5° C je 182 dní. Horské oblasti s nadmorskou výškou nad 600 m sa nachádzajú vo východnej a západnej časti severného Slovenska, kde priemerná teplota za vegetačné obdobie predstavuje 11° C a počet dní s teplotou nad 5° C je 202 dní. Oblasti s nadmorskou výškou nad 500 m predstavujú okrajové územie horských oblastí, kde priemerná teplota za vegetačné obdobie predstavuje 13° C a počet dní s teplotou nad 5° C je 208 dní.

Charakteristika ostatných znevýhodnených oblastí (O)

Pre vymedzenie ostatných znevýhodnených oblastí bol použitý bodový systém hodnotenia produktivity prírodného prostredia podľa výnosovosti pôdy/ha kde najúrodnejším pôdam bola priradená hodnota 100 bodov vyjadrujúca maximálnu výnosovosť (vyjadrená hrubým ročným rentovým efektom - HRRE). V princípe tento systém vychádza z normatívneho ekonomického ocenenia bonitovaných pôdno-ekologických jednotiek (BPEJ), ako rozdiel medzi normatívnymi príjmami z rastlinnej výroby a normatívnymi nákladmi vynaloženými na ich dosiahnutie vyjadrený hrubým ročným rentovým efektom v Sk/ha (HRRE). Výnosovosť pôdy v tomto prípade je integrálnym ukazovateľom pôdno-klimatických a ekonomických podmienok. Kritériom hodnotou pre zaradenie poľnohospodárskej pôdy do ostatných znevýhodnených oblastí bolo 27 bodov, predstavujúcich 80 % národného priemeru.

Charakteristika oblastí so zamokrenými pôdami (S1)

Oblasť so zamokrenými pôdami predstavuje územie s cca 187 tis. ha poľnohospodárskej pôdy, kde cieľom je zachovanie poľnohospodárskej činnosti. V tejto oblasti sa nachádzajú významné vodné plochy ako je Zemplínska šírava, Vinianske a Sninské jazero, unikátny prales a jazero Morské oko, ktoré z hľadiska životného prostredia je potrebné udržiavať pre zachovanie osobitého rázu tejto krajiny. Okrem toho prostredníctvom podpory poľnohospodárstva sa zachová osídlenosť krajiny, bez ktorej by zrejme došlo k vyludňovaniu a zdevastovaniu územia s dobrými predpokladmi pre turistický ruch. Počet pracovníkov pracujúcich v poľnohospodárstve v tejto oblasti sa pohybuje na úrovni cca 20 % (národný priemer je 5,3 %). Jedná sa o oblasť bezprostredne susediacu s Ukrajinou, kde hustota obyvateľstva na km² predstavuje iba 39 % národného priemeru. Hustota obyvateľstva smerom k hraniciam s Ukrajinou sa znižuje zo 110 na 43 obyv./km². Nezamestnanosť sa dlhodobo pohybuje na úrovni 20 - 25 %. Príjem z poľnohospodárskej činnosti je nižší o 10 - 20 % oproti priemeru dosahovanému v rámci poľnohospodárstva SR.

Charakteristika pôdnych vlastností:

Oblasť zamokrených pôd sa vyznačuje veľmi ťažkými ílovitými pôdami, ktoré majú nízku priepustnosť vody. Zamokrenie je väčšie ako na 50 % výmere poľnohospodárskej pôdy. V dôsledku veľmi malého prevýšenia (roviny) nedochádza k prirodzenému odtoku vody do vodných tokov a vzhľadom na nízku priepustnosť pôdy ani do jej spodných vrstiev. Na základe uvedených skutočností sa voda v jarnom období dlhodobo zdržuje na poli, čo spôsobuje posunutie agrotechnických termínov o 30-35 dní ako je optimálny termín. Vplyvom skrátenia počtu disponibilných dní dochádza k zníženiu produkcie až o 2t/ha u jačmeňa jarného a 3t/ha u kukurice na zrno.

Charakteristika oblasti s extrémne suchými - piesčitými pôdami(S2)

Piesčité pôdy sa nachádzajú prevažne v prihraničnej oblasti s Českou republikou. Záujmom Slovenska je, aby v tejto oblasti pokračovala poľnohospodárska činnosť z dôvodu potreby zachovania krajiny. Oblasť predstavuje územie s cca 26 tis. ha poľnohospodárskej pôdy (ich celková výmera je však cca 600 km²). Príjem farmárov v tejto oblasti je pod úrovňou národného priemeru. Nezamestnanosť sa pohybuje dlhodobo nad 10 %.

Charakteristika pôdnych vlastností:

Pôdy na viatých pieskoch majú výrazný deficit vlhky, vyžadujú vysoké náklady na zavlažovanie. Pre ich extrémnosť podmienenú zrnitosťou zložením pôdy sa tam dosahujú nižšie úrody pri pšenici a jačmeni o 1-2 t/ha, čo má nepriaznivý vplyv na príjmy farmárov a stabilizáciu obyvateľstva.

Charakteristika oblasti so skeletovitými (kamenitými) pôdami (S3)

Aj keď sa jedná o oblasť s veľmi málo produkčnými pôdami, cieľom je zachovať poľnohospodársku činnosť z dôvodu zachovania krajiny, pretože poľnohospodárstvo je jediným zdrojom obživy tam žijúcich obyvateľov. Bez podpory farmárov by došlo k sústavnému vysídľovaniu a znehodnocovaniu krajiny. Pôdy tejto oblasti do ostatných znevýhodnených oblastí neboli zahrnuté z toho dôvodu, že nespĺňajú kritéria: hustota obyvateľstva a počet pracovníkov pracujúcich v poľnohospodárstve. Oblasť má veľmi nízke zastúpenie priemyselnej výroby a dlhodobo vykazuje vysokú mieru nezamestnanosti.

Charakteristika pôdnych vlastností:

Pôdy sú veľmi nekvalitné s výnosovosťou iba 66 % národného priemeru (národný priemer je 33 bodov). Jedná sa o územie s cca 54 tis. ha poľnohospodárskej pôdy s obsahom kameňov v povrchovom a podpovrchovom horizonte viac ako 50 %. Vysoký obsah skeletu v ornici týchto pôd sťažuje ich obrábanie, zvyšuje náklady na pohonné hmoty a údržbu poľnohospodárskej mechanizácie.

Charakteristika oblasti s pôdami flyšového pásma(S4)

Jedná sa o okrajové územie s pôdami, ktoré neboli zaradené do horských oblastí (cca 3300 ha). Predstavujú špecifické územie SR s výrazne kyslými pôdami, na ktorej má významné zastúpenie rôznorodá flóra. Podporou poľnohospodárstva v oblasti sa zachová pôvodný charakter krajiny s predpokladom udržania turistického ruchu. Pôdy vyžadujú vysoké náklady na vápnenie a ďalšie zúrodňovacie zásahy

Charakteristika oblasti s málo produkčnými pôdami(S5)

Základnou požiadavkou tejto oblasti je zachovať poľnohospodárstvo, ktoré tvorí jediný zdroj príjmov tam žijúceho obyvateľstva. Len poľnohospodárskou činnosťou je možné zachovať krajinné prostredie pretože, že sa nachádza na východnej a západnej hranici Slovenskej republiky, kde je nízke zastúpenie priemyselnej výroby. Tieto pôdy do ostatných znevýhodnených oblastí neboli zaradené z toho dôvodu, že nie sú splnené kritériá: hustota obyvateľstva a podiel pracovníkov pracujúcich v poľnohospodárstve. Oblasť vykazuje vysokú nezamestnanosť 15-20 %.

Charakteristika pôdnych vlastností:

Z hľadiska bonity pôdy v danom prípade jedná sa o najhoršie pôdy Slovenskej republiky. Priemerná výnosovosť týchto pôd dosahuje iba 62 % národného priemeru (20,6b). Národný priemer je 33 bodov. Farmári dosahujú veľmi nízke príjmy.

Charakteristika oblasti s pôdami prechodných území(S6)

Oblasť predstavuje prechodné územie medzi pôdami zaradenými do LFA a mimo LFA. Cieľom ich podpory je zmierniť hranice medzi podporovaným a nepodporovaným územím a tak zabrániť destabilizácii a vyludňovaniu obyvateľstva v marginálnych oblastiach s vysokou mierou nezamestnanosti a nízkymi príjmami obyvateľstva. Bez podpory farmárov, dôjde k úplnému zastaveniu poľnohospodárskej činnosti a tým aj k poškodeniu krajiny a osídlenia vidieka.

BIODIVERZITA

Ochrana biologickej diverzity a obnoviteľných zdrojov má kľúčové miesto v slovenskej environmentálnej politike. Slovenská republika je zmluvnou stranou Dohovoru o biologickej diverzite od roku 1994.

CHRÁNENÉ ÚZEMIA SR

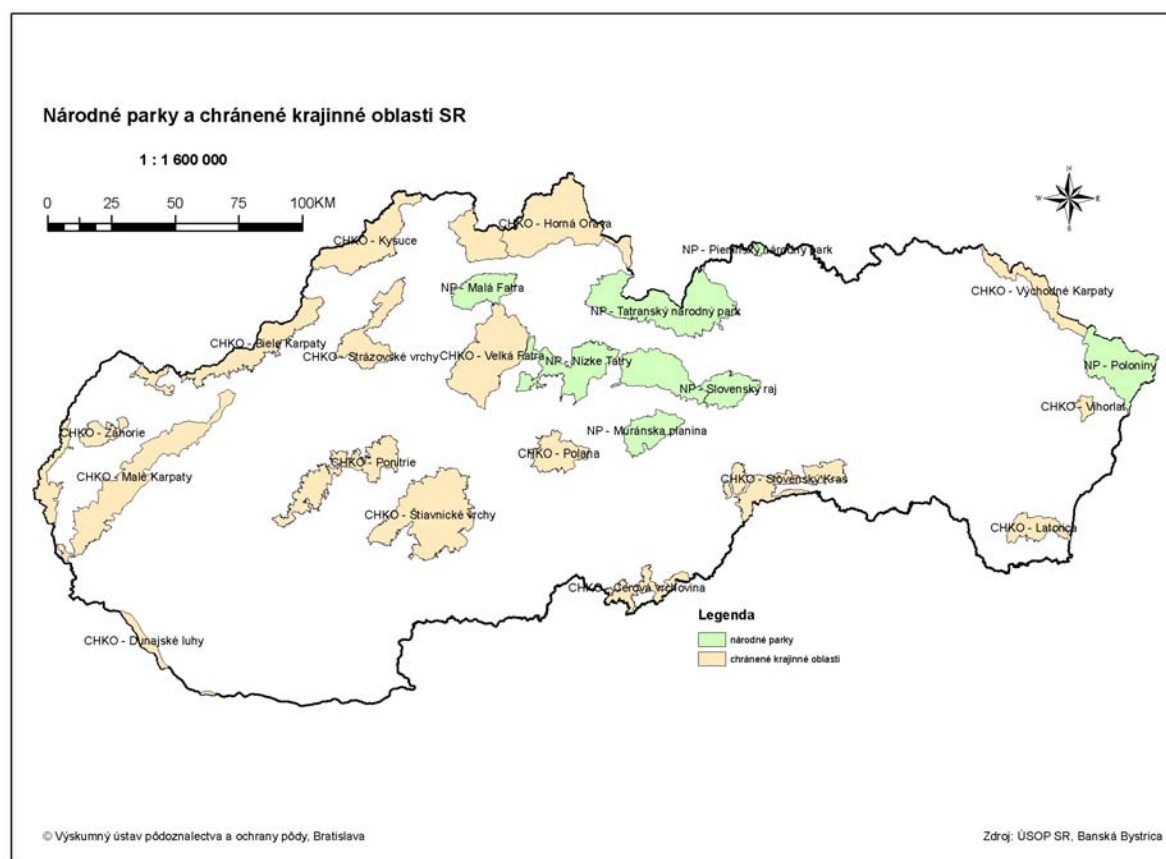
Ochranu ekosystémov, voľne žijúcich druhov živočíchov a voľne rastúcich druhov rastlín a genetickej diverzity upravuje zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny. Zákon definuje kategórie chránených území (CHÚ) pre zabezpečenie ochrany biotopov a druhov národného a európskeho významu.

Tabuľka 3.1.3.2 - Prehľad chránených území v Slovenskej republike podľa kategórií (stav k 31.12.2003)

Kategória	Počet	Výmera chránených území (CHÚ) v ha	Výmera ochranných pásiem (OP) v ha	% z rozlohy SR
Chránené krajinné oblasti	14	515 003,4654	-	10,50
Národné parky	9	317 889,9026	270 127,5707	11,99
Chránené areály	181	5 213,1956	2 219,1276	0,16
Prírodné rezervácie	383	12 420,3575	256,3092	0,26
Národné prírodné rezervácie	219	84 167,1021	2 810,1877	1,77
Prírodné pamiatky	230	1 546,0534	207,7305	0,04
Národné prírodné pamiatky	60	58,9381	26,6225	0,00

Tabuľka uvádza výmery len tých ochranných pásiem, ktoré boli vyhlásené; nie sú tu uvedené výmery ochranných pásiem, ktoré vyplývajú zo zákona

Mapa 3.1.3.2. – Národné parky a chránené krajinné oblasti

Z celkovej výmery 1 132 160 ha (23,14% územia SR) osobitne chránených území zastúpenosť lesov predstavuje viac ako 80% z čoho vyplýva dôležitosť lesných ekosystémov v týchto územiach. Poľnohospodársky využívané plochy zaberajú asi 35 000 ha z chránených území. Spôsob hospodárenia (obmedzujúce podmienky) v týchto oblastiach je stanovený zákonom č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.

NATURA 2000

K hlavným faktorom ovplyvňujúcim ďalšie smerovanie ochrany prírody patrí tiež realizácia princípov sústavy NATURA 2000 v záujme vytvorenia európskej ekologickej siete osobitne chránených území.

Národný zoznam navrhovaných CHVÚ (schválený vládou SR uznesením č. 636/2003 zo dňa 9. júla 2003) obsahuje celkove 38 území s výmerou 1 236 545 ha, pokrývajúcich 25,2 % z výmery SR. Lokality CHVÚ sú postupne vyhlasované vyhláškami Ministerstva životného prostredia.

Národný zoznam navrhovaných ÚEV (schválený vládou SR uznesením č. 239/2004 zo 17. marca 2004) obsahuje 382 území s výmerou 574 745 ha, čo predstavuje 11,76 % z výmery SR. Zoznam lokalít ÚEV podlieha schválenie EK a ich následnému vyhláseniu MŽP SR.

Mapa 3.1.3.3. – Mapa území Natura 2000

